

УДК: 658 (072)

Рібцун Юлія,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу логопедії

logojuli@i.ua

orcid.org/0000-0002-2672-3704

ResearcherID <https://publons.com/researcher/2206138//>

Ribtsun Julia,

PhD, Senior Research Fellow ,

Senior Researcher at the Department of Speech Therapy

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України, Київ, Україна,
вул. М. Берлінського, 9, Київ, 04060

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
9, M. Berlinskoho st., Kyiv, 04060

МЕНЕДЖМЕНТ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ДОСЛІДНИЦЬКА ДИСЦИПЛІНА В НАВЧАННІ АСПІРАНТІВ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВИТИ

PROJECT ACTIVITY MANAGEMENT AS A RESEARCH DISCIPLINE IN THE TRAINING OF POSTGRADUATE STUDENTS IN THE FIELD OF SPECIAL EDUCATION

Анотація. Стаття присвячена темі підготовки наукових кадрів, що забезпечує формування позитивного іміджу України у світі, підкреслює значущість наукових досягнень для поступального зростання рівня сучасного життя. Метою статті є висвітлення актуальності розробленої робочої програми навчальної дисципліни «Менеджмент проектної діяльності» як важливої складової цілісної освітньої програми підготовки докторів філософії. Викладення матеріалу статті пов'язано з використанням теоретичних методів проблемно-цільового, логіко-системного і структурно-функціонального аналізу, а також конкретно-пошукових методів – синтезу, актуалізації літературних джерел, методів моделювання, прогнозування та узагальнення. В рамках освітніх програм «Спеціальна педагогіка» та «Спеціальна психологія» було створено робочу програму вибіркової навчальної дисципліни «Менеджмент проектної діяльності» (напряму підготовки 01 Освіта, 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 016 Спеціальна освіта, 053 Психологія, відділ аспірантури і докторантури).

Із навчальною дисципліною «Менеджмент проектної діяльності» аспіранти знайомляться на першому курсі, отримуючи знання під час лекцій, практичних занять, самостійних робіт, індивідуальних консультацій тощо (30 год.). Метою навчальної дисципліни є кваліфікована допомога аспірантам у педагогічній підтримці оволодіння вміннями та знаннями, що забезпечують ефективну реалізацію на інноваційних засадах проектної діяльності у професійній та науковій сферах. Оцінювання рівня знань здобувачів здійснюється шляхом поточного та підсумкового контролю у вигляді виконання письмових робіт, зокрема проведення тестування як однієї з форм складання диференційованого заліку.

Методичним забезпеченням курсу є авторські матеріали, розроблені викладачем, зокрема конспекти лекцій, презентаційні матеріали до теоретичного викладу матеріалу,

методичні вказівки та рекомендації, у т. ч. й на сайті Електронної бібліотеки НАПН України, індивідуальні завдання, кейс ситуаційних завдань. Сучасність вимагає від наукового співтовариства розроблення актуальних різновекторних наукових досліджень, тобто започаткування освітніх реформ, ефективного продумування управління, організації, планування, моніторингу та контролю проєктів, а отже здійснення менеджменту проєктної діяльності.

Ключові слова: спеціальна освіта, освітня програма, менеджмент проєктної діяльності.

Abstract. The article is devoted to the topic of training scientific personnel, which ensures the formation of a positive image of Ukraine in the world, emphasizes the importance of scientific achievements for the gradual growth of modern living standards. The purpose of the article is to highlight the relevance of the developed work program of the discipline "Project Management" as an important component of a holistic educational program for doctors of philosophy. The presentation of the material of the article is connected with the use of theoretical methods of problem-target, logical-systemic and structural-functional analysis, as well as specific search methods - synthesis, updating of literature sources, methods of modeling, forecasting and generalization. Within the educational programs "Special Pedagogy" and "Special Psychology" a working program of the discipline "Project Management" was created (training 01 Education, 05 Social and Behavioral Sciences, specialty 016 Special Education, 053 Psychology, Department of Postgraduate and Doctoral Studies).

Postgraduate students get acquainted with the discipline "Project Management" in the third semester, gaining knowledge during lectures, practical classes, independent work, individual consultations, etc. (30 hours). The purpose of the discipline is to provide qualified assistance to graduate students in pedagogical support of mastering skills and knowledge that ensure the effective implementation of innovative project activities in the professional and scientific spheres. Assessment of the level of knowledge of applicants is carried out by current and final control in the form of written work, in particular testing as one of the forms of differentiated credit.

The methodical support of the course is the author's materials developed by the teacher, in particular lecture notes, presentation materials for the theoretical presentation of the material, methodical instructions and recommendations, including on the site of the Electronic Library of NAPS of Ukraine, individual tasks, case studies. Modernity requires the scientific community to develop relevant multi-vector research, ie the initiation of educational reforms, effective management, organization, planning, monitoring and control of projects, and thus the management of project activities.

Key words: special education, educational program, project activity management.

Актуальність дослідження. Науковий і технологічний потенціал країни – це те національне надбання, що визначає її майбутнє, культурний, політичний і соціально-економічний розвиток. Вища освіта в Україні спрямована на зростання та підтримання конкурентоспроможності, уникнення сегментації вітчизняних вищих навчальних закладів, водночас зберігаючи їх незалежність і самостійність. Понад двадцять вишів на сьогодні забезпечують навчання студентів за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта», серед яких провідними залишаються Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка та Київський університет імені Бориса Грінченка.

Водночас саме підготовка наукових кадрів забезпечує формування позитивного іміджу України у світі, підкреслює значущість наукових досягнень для поступального зростання рівня сучасного життя. Провідною науково-дослідною установою, що здійснює підвищення кваліфікації фахівців шляхом навчання в аспірантурі та докторантурі, сприяє інтеграції вищої освіти і науки України до міжнародного і Європейського освітньо-наукового рівнів є Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Підготовка здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях вищої освіти з метою здобуття ступеня доктора філософії (PhD) та доктора наук зі спеціальності 053 Психологія та 016 Спеціальна освіта здійснюється в аспірантурі та докторантурі Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за новітніми, розробленими науковцями спеціально створеної творчої групи (наказ директора Інституту № 15-1 від 24.02.2020 р.), освітніми програмами, які в повній мірі узгоджені із Законом України «Про вищу освіту», Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (чинна редакція 19.04.2019 р., підстава 283-2019-п) [7].

Загалом освітня програма є таким нормативним документом, який регламентує типові кваліфікаційні, компетентнісні, організаційні, навчальні та власне методичні вимоги до підготовки докторів філософії з педагогіки у галузі 01 «Освіта / Педагогіка» (спеціальність 016 Спеціальна освіта) чи з психології у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» (спеціальність 053 Психологія).

Освітні програми «Спеціальна педагогіка» (рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий), ступінь вищої освіти – доктор філософії, галузь знань – 01

Освіта / Педагогіка, спеціальність – 016 Спеціальна освіта) та «Спеціальна психологія» (рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий), ступінь вищої освіти – доктор філософії, галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність – 053 Психологія) були затверджені на вченій раді Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (протокол № 4 від 14.05.2020 р.) і введені в дію наказом директора № 28 о. д. від 05 червня 2020 р.

Освітня складова розроблених програм репрезентована обов'язковими (15) та вибірковими (12) для вивчення аспірантами навчальними дисциплінами.

Нормативними дисциплінами є:

1) загальнонаукові:

- філософія сучасної науки;
- методологія наукових досліджень;

2) мовної підготовки:

- англійська мова;
- науковий стиль в українській мові;
- науковий стиль в англійській мові;

3) дослідницькі:

- технологія проектування дисертаційного дослідження;
- нормативно-правове забезпечення дослідницької діяльності;
- технології підготовки наукових публікацій;
- емпіричні методи наукового дослідження;
- брендінг сучасного дослідження;
- менеджмент проектної діяльності;
- математично-статистичні методи наукового дослідження;

4) за спеціальністю:

- теоретико-методологічні проблеми освіти осіб з особливими потребами;
- теоретико-методологічні проблеми спеціальної психології;
- технології психолого-педагогічного супроводу.

Метою статті є висвітлення актуальності розробленої робочої програми навчальної дисципліни «Менеджмент проектної діяльності» як важливої складової цілісної освітньої програми підготовки докторів філософії.

Методи дослідження. Викладення матеріалу статті пов'язане з використанням теоретичних методів проблемно-цільового, логіко-системного і структурно-функціонального аналізу, а також конкретно-пошукових методів – синтезу, актуалізації літературних джерел, методів моделювання, прогнозування та узагальнення.

Результати дослідження. В рамках освітніх програм «Спеціальна педагогіка» та «Спеціальна психологія» було створено *робочу програму навчальної дисципліни «Менеджмент проектної діяльності»* (напряму підготовки 01 Освіта, 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 016 Спеціальна освіта, 053 Психологія, відділ аспірантури і докторантури), яку було схвалено вченою радою Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (протокол № 4 від 14 травня 2020 р.).

Із навчальною дисципліною «Менеджмент проектної діяльності» аспіранти знайомляться на першому курсі, отримуючи знання під час лекцій, практичних занять, самостійних робіт, індивідуальних консультацій тощо (30 год.). Дисципліна «Менеджмент проектної діяльності» спрямована на те, щоб дати аспірантам знання теоретичних основ проектного менеджменту та основ застосування ними здобутих знань, умінь і навичок на практиці, що здійснюється шляхом вивчення засад проектної освітньої та наукової діяльності, специфічних методів та інструментів проектного менеджменту; оволодіння вміннями виконання основних функцій проектного менеджменту – управління, організації, планування, моніторингу та контролю.

Предметом курсу є проектна діяльність майбутніх науковців, *основу курсу* складають категорії та поняття, що розкривають специфіку проектних технологій, процедуру проектування спільних навчальних занять і власного дисертаційного дослідження. *Метою* навчальної дисципліни є кваліфікована допомога аспірантам у педагогічній підтримці оволодіння вміннями та

знаннями, що забезпечують ефективну реалізацію на інноваційних засадах проектної діяльності у професійній та науковій сферах.

Змістом навчальної дисципліни «Менеджмент проектної діяльності» є:

1. Поняття проекту. Властивості та ключові характеристики проекту.

2. Мистецтво управління освітніми та науковими проектами. Використання проектного підходу в освіті. Управління змістом проекту (Веретенников, Тарасенко, Гевлич, 2006).

3. Структура освітнього та наукового проекту. Концептуальні засади побудови, життєвий цикл проекту (Кудинова, Скульмовская, 2018).

4. Дисертаційне дослідження як прототип наукового проекту. Методологічна основа проектної діяльності. Дерево цілей. Процеси планування, завершення та контролю.

5. Інтелектуальна власність в Україні. Поняття інтелектуальної власності.

6. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності, їх види.

7. Порушення права інтелектуальної власності. Захист прав інтелектуальної власності. Укрпатент як провідний заклад правової експертизи, його функції.

8. Державні стандарти України. ДСТУ щодо патентних досліджень в Україні.

9. Оформлення прав інтелектуальної власності. Торгова марка. Авторське право (Підласий, 1998; Рібцун, 2009).

Методичним забезпеченням курсу є авторські матеріали, розроблені викладачем, зокрема:

1. Конспекти лекцій.

2. Презентаційні матеріали до теоретичного викладу матеріалу.

3. Методичні вказівки та рекомендації, у т. ч. й на сайті Електронної бібліотеки

НАПН

України

(<https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/authors/f94c9e0512530180c11a2180ae3c6e84/>).

4. Індивідуальні завдання.

5. Кейс ситуаційних завдань.

Завданнями опанування навчальною дисципліною «Менеджмент проектної діяльності» є:

– Сформуувати системний науковий світогляд.
– Оволодіти сучасними теоріями і концепціями в освітній сфері.
– На практичному рівні усвідомити зміст і цілі навчання, способи їх досягнення, генезис наукової думки у сфері управління змінами, видозмінювати форми контролю.

– Формувати готовність з сучасних загальнонаукових, психолого-педагогічних, медико-біологічних, нейропсихологічних, психолінгво- та нейропсихолінгвосинергетичних позицій вивчати стан і потенціал розвитку спеціальної освітньої галузі шляхом застосування комплексу методів стратегічного та оперативного якісного аналізу, використовувати розробки сучасних учених при розв'язанні професійних завдань.

– Застосовувати навички планування та керування часом при підготовці науково-кваліфікаційної роботи, формулювання мети, задачі, об'єкта і предмета дослідження, прогнозування структури, розроблення плану дослідження, використання ряду загальнонаукових і спеціальних методів, адекватних досліджуванім процесам і явищам в освітній галузі, створення обґрунтованих і достовірних нових знань через оригінальні дослідження, якість яких відповідає вимогам сучасного розвитку наукових досліджень на міжнародному рівні.

– Формувати готовність на високому фаховому рівні ініціювати, розробляти та застосовувати сучасні стратегії, створювати ресурсно-інформаційні бази, організовувати та проводити оригінальні наукові дослідження для ефективної реалізації проектної діяльності, які б у цілому відповідали загальним і специфічним закономірностям розвитку науково-освітньої системи.

– Демонструвати навички самостійного виконання наукового дослідження, критичного мислення, відкритості до нових знань, оцінювати результати автономної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток та навчання інших.

– Застосовувати індивідуальні та групові технології прийняття рішень під час виконання проєктів, вміння діяти у нестандартних ситуаціях, досягати наукових результатів відповідно до обраної науково-освітньої тактики, нести соціальну, етичну відповідальність за прийняті рішення, дотримуватись академічної доброчесності в процесі проведення, оприлюднення та впровадження результатів наукових досліджень.

– Закріпити здатність прогнозувати форми та методи контролю якості проєкту, у т. ч. з урахуванням інформаційних технологій, вітчизняного і зарубіжного досвіду, застосовувати загальні статистичні методи оцінювання освітніх процесів.

– Здійснювати критичний аналіз, узагальнювати результати наукових досліджень, формулювати та обґрунтовувати висновки і пропозиції щодо розвитку концептуальних і методологічних знань в освітній галузі.

– Удосконалювати здатність використовувати ефективні техніки міжособистісної суб'єктної взаємодії, працювати в команді, активно включатися у роботу групи, виконуючи, за потреби, відповідну професійну роль у міжнародній та мультикультурній групі.

– Здійснювати апробацію та багатопланове впровадження результатів власних досліджень в освітній галузі, в процесі корекційно/компенсаційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності (Ізбаш, 2007; Кудинова, Скульмовская, 2018; Петрова, 2007; Yongjae, 2017).

Результатами навчання за дисципліною «Менеджмент проєктної діяльності» є:

- збагачення уявлень аспіранта про:

- мистецтво управління освітніми та науковими проєктами;

- Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» як інституційну складову державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні;

- накопичення здобувачем наукових знань щодо:

- концептуальних засад побудови та життєвого циклу проекту;
- об'єктів авторського та суміжних прав, особливих об'єктів інтелектуальної та прав промислової власності;
- особливостей отримання авторського права та його захисту;
- набуття умінь:
 - обирати актуальну проблему та визначати мету проекту;
 - планувати роботу над проектом, ставити завдання та проектувати власну науково-освітню діяльність, створювати технологічну карту проекту;
 - приймати спільні рішення в інтерактивному спілкуванні зстейкхолдерами;
 - критично оцінювати результати проектної діяльності, гнучко змінювати стратегію і тактику в проведенні досліджень;
 - презентувати проект на широкий загал;
 - скласти заявку на винахід та корисну модель.

Оцінювання рівня знань здобувачів здійснюється шляхом поточного та підсумкового контролю у вигляді виконання письмових робіт, зокрема проведення тестування як однієї з форм складання диференційованого заліку.

Викладання навчальної дисципліни «Менеджмент проектної діяльності» неможливе без розуміння сутності базових понять.

Менеджмент (управління, керівництво, адміністрування, вміння розпоряджатись, володіти, керувати) – це розробка і створення (організація), максимально ефективного використання (управління) і контроль соціально-економічних систем.

Проектна діяльність – сумісна навчально-пізнавальна та/чи творча діяльність осіб-здобувачів післявузівської професійної освіти, що мають спільну з науковим керівником мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення наміченого результату діяльності, реалізації проекту, його осмислення і рефлексію результатів діяльності.

Детальніше розглянемо поняття проекту, його структури та основних функцій.

Проект – це унікальний набір скоординованих намічених завдань конкретного змісту з визначеними строками виконання. Він об’єктивно має комплексний характер, при цьому важливого значення набуває аналіз внутрішньої структури всієї сукупності намічених завдань. Основний зміст проекту реалізується шляхом логічного переходу від одного виду діяльності до іншого.

Проект можна розглядати як сукупність дій і завдань, яким притаманні такі *рис*:

- складність та ієрархічність внутрішньої структури, її цілісність у вигляді наявності таких властивостей, які не притаманні її окремим елементам;
- динамічність та багатофункціональність складових, що мають найрізноманітніший характер;
- перебування під постійним впливом взаємозумовлених об’єктивних і суб’єктивних чинників і як наслідок – складність інформаційної взаємодії;
- чітко визначені цілі, досягнення яких можливе одночасно з виконанням ряду вимог (технічних, економічних тощо);
- множинність цілей, які можуть не збігатися з цілями окремих елементів;
- внутрішні та зовнішні операційні взаємозв’язки, завдання, ресурси, що потребують чіткої координації у процесі виконання проекту;
- визначені терміни реалізації проекту, ресурсна обмеженість;
- відносна новизна цілей проекту, умов реалізації, неминучість конфліктних ситуацій тощо (Веретенников, Тарасенко, Гевлич, 2006; Поздняков, 2007) [8].

Таким чином, основними ознаками у визначенні поняття «проект» є насамперед виокремлення цілісного поліблоку з комплексу складових: мета, результат, ресурси, терміни, організаційно-процесуальна специфіка реалізації проекту та зміни. Перелічені ознаки проекту свідчать про нього як явище міждисциплінарне, поліфункціональне та позапредметне.

Концепція започатковує процес розробки проекту, в якому виокремлюються наступні *етапи*:

- формулювання цілей, досягнення яких забезпечується реалізацією проекту;

- прогнозування можливих альтернативних варіантів (сценаріїв розвитку проекту), які відповідають поставленій меті;

- визначення та втілення найбільш вдалого варіанту проекту.

Розглянувши проект з точки зору дисертаційного дослідження, можна виділити такі етапи спільної роботи аспіранта та наукового керівника:

1 етап. **Постановка проблеми.**

КЕРІВНИК – аспірант.

2 етап. **Проектування (планування)**

керівник – АСПРАНТ

3 етап. **Пошук інформації**

керівник – АСПРАНТ

4 етап. **Продукт** (обробка та оформлення результатів)

керівник – АСПРАНТ

5 етап. **Презентація проекту** (обговорення отриманих результатів)

КЕРІВНИК – аспірант

Якщо на першому етапі роботи над проектом саме науковий керівник відіграє провідну роль, то вже починаючи з другого, упродовж третього-четвертого етапів саме діяльність аспіранта виходить на перший план і тільки на п'ятому підсумковому етапі пріоритет знову надається досвідченому науковому керівникові.

Життєвим циклом проекту (проектним циклом) є відрізок часу між початком проекту і його завершенням. Початком проекту можна вважати момент зародження ідеї або момент початку її реалізації; кінець проекту може бути визначений досягненням намічених результатів. *Фазами життєвого циклу проекту* є ініціація, планування, впровадження і контроль, завершення. Коротко розглянемо кожну з фаз.

Фаза ініціації: Проекти ініціюються внаслідок виникнення потреб, які варто задовольнити. Однак, в умовах ресурсного дефіциту, неможливо забезпечити всі потреби без винятку, тому доводиться робити вибір на користь найвдалішого з точки зору економічних, часових та ресурсних міркувань,

важливості задоволення одних потреб та можливості ігнорування інших. Загалом фаза ініціації спрямована на створення ідеї проекту, проведення аналізу наявних можливостей, здійснення попереднього ресурсного обґрунтування.

Фаза планування. Планування (як загальне, так і поточне) здійснюється упродовж усього часу реалізації проекту. Насамперед розробляють неофіційний попередній план – інформація про поступальні кроки під час реалізації проекту. На основі попереднього плану приймається рішення про вибір конкретного варіанту проекту. Формальне й детальне планування проекту починається після ухвалення рішення про його реалізацію. Визначають проміжні етапи проекту, формулюють завдання і визначають їх взаємозв'язок.

Фаза впровадження і контролю. Після затвердження формального плану на менеджера проекту (під час написання дисертації це аспірант) покладається завдання з його реалізації. У процесі впровадження проекту керівники зобов'язані постійно контролювати хід виконуваних робіт. Контроль полягає у зборі фактичних даних про хід роботи й порівнянні їх з плановими показниками. Оскільки відхилення між плановими й фактичними показниками трапляються завжди, завданням менеджера є аналіз можливого впливу відхилень у виконаних обсягах робіт на хід реалізації проекту в цілому й у виробленні відповідних управлінських рішень. Наприклад, якщо відставання від графіку виходить за прийнятний рівень відхилення (виконання індивідуального навчального плану аспіранта не в повному обсязі), може бути ухвалено рішення про прискорення виконання певних критичних завдань за рахунок виділення на них більшого обсягу ресурсів.

Фаза завершення. Проект закінчується, коли досягнуто поставленої мети. Іноді закінчення проекту буває передчасним, як у випадках, коли приймається рішення припинити проект до його завершення за графіком.

Передумовами застосування проекту в педагогіці, у т. ч. й спеціальній, є саме його комплексний характер, тобто можливість охоплення такою формою роботи широкого спектру різноманітних завдань, дій тощо, а також включення

різних фахівців гуманітарних знань, створення тимчасових колективів для виконання поставлених завдань та реалізації визначених цілей, що потребують злагодженості й психологічного комфорту.

На сьогодні виникла потреба нового осмислення педагогічних проєктів та способів управління ними. Методологія управління освітніми проєктами поповнилася новим принципом – «принципом успіху», введення якого потребували постійні ситуації невизначеності, що супроводжували процеси реалізації проєктів. Сама ситуація невизначеності стала характерною ознакою реальної практики, її наявність створює конфлікти при плануванні. Тому щоразу виникає необхідність перегляду основного плану, його узгодження з кінцевими результатами, тобто з результатами успіху. З точки зору управління освітніми проєктами такий підхід щодо основного планування потребує від колективу фахівців, які працюють над реалізацією проєкту, надзвичайної мобільності в реакціях на будь-які зовнішні та внутрішні зміни.

Враховуючи той факт, що управління педагогічними проєктами є процесом цілеспрямованих змін, які відбуваються за задалегідь визначеними параметрами (цілі, завдання, терміни, людські та фінансові ресурси і т. ін.), необхідна відповідна послідовність упровадження таких змін. Ці елементи послідовності являють собою *етапи управлінських дій*:

- передпроєктний – передбачає вивчення та аналіз існуючого стану об'єкта, що потребує змін;
- власне проєкт – визначає основні ідеї, мету, низку заходів, терміни реалізації, критерії змін, механізми вивчення ефективності, фазове, ресурсне забезпечення;
- сітьове планування – передбачає розробку плану роботи поетапно: помісячний, посеместровий, річний план;
- моніторинг якості проєкту – реалізує розроблення та організацію системи вивчення його поточних результатів, літературного, математично-графічного оформлення, аналізу динаміки змін;

- постпроектний (заключний) – націлений на поширення набутого інноваційного досвіду та подальшого прогнозування.

Методологічною основою проектної діяльності може слугувати *методологія системного аналізу*, що являє собою практичний напрям системних досліджень, спрямований на дослідження і розв’язання ряду питань, у т. ч. проблем розробки і реалізації проектів.

Як нормативна методологія, системний аналіз встановлює *базову номенклатуру завдань проекту*:

- формулювання і аналіз проблеми проекту;
- визначення системи для вирішення проблеми проекту;
- формулювання загальної мети проекту і критерію (-ів) її досягнення;
- декомпозиція цілей та виявлення ресурсів і процесів проекту;
- оцінка досяжності цілей, дієвості та відповідності запланованих засобів;
- вибір остаточного варіанта вирішення проблеми створення проекту.

Під етапами системного аналізу слід розуміти послідовність реалізації основних завдань, які необхідно здійснити для вирішення наміченої проблеми створення і реалізації проекту. Коротко розкриємо зміст деяких базових завдань методології проектування.

Формулювання і аналіз проблеми проекту вимагає обґрунтованої оцінки поточної ситуації. Метою аналізу поточної ситуації є визначення недоліків системи, чинників і причин виникнення проблеми проекту.

Проектування системи – це перший з етапів системного аналізу, на якому операції аналітичного характеру замінюються операціями синтезу.

Під визначенням системи слід розуміти:

- вибір елементів, що будуть включені в систему;
- вибір суттєвих зв’язків;
- накопичення даних для визначення кількісних і якісних характеристик системи.

Формулювання загальної мети проекту і критерію (-ів) її досягнення – це специфічна процедура, що має ґрунтуватися на науковій методології. Щоб

правильно сформулювати загальну мету і критерій (-і), необхідно враховувати етапи і закономірності історичного процесу розвитку досліджуваної системи, визначення цілей – вимог надсистеми, цілей і обмежень середовища і т. ін.

Мета системи полягає в тому, щоб задовольнити запропоновані вимоги. Реалізація загальної мети пов'язана з досягненням низки внутрішніх цілей системи: цілі розвитку, функціонування, ефективності й соціального забезпечення. Намічення цілей – найбільш важливий момент у визначенні призначення системи. Без реальних і чітко окреслених цілей не потрібними і безглуздими є всі інші дії і функції системи.

При побудові дерева цілей використовується формальний аналіз, що дозволяє логічно осмислено проводити декомпозицію більш високої мети на субцілі, з огляду на такі ознаки:

- хто досягає (аспірант спільно з науковим керівником);
- де вона досягається (за місцем навчання в аспірантурі, а також місцем основної роботи аспіранта, якщо вона певним чином пов'язана з тематикою дисертаційного дослідження);
- за допомогою чого реалізується (виконання ряду дій щодо написання кваліфікаційної роботи);
- як реалізується (в процесі навчання в аспірантурі);
- коли досягається (під час захисту дисертації).

Висновки та перспективи подальших досліджень. «Той, хто не дивиться вперед, залишається позаду» – цей вислів Джорджа Герберта надзвичайно яскраво окреслює застосування менеджменту проектної діяльності в освітній, науково-практичній та професійній діяльності. Ініціація, планування, впровадження, контроль і завершальні кроки – аналогічний життєвий цикл різноманітних проектів – формат діяльності будь-якої сучасної людини. Основні компоненти європейської соціальної моделі, зокрема попит на реалізацію концепцій самовдосконалення, здобуття освіти упродовж усього життя, зумовлені у тому числі необхідністю вирішення щоразу нових

актуальних питань навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. На запит практиків це вимагає від наукового співтовариства розроблення сучасних різновекторних наукових досліджень, тобто започаткування освітніх реформ, ефективного продумування управління, організації, планування, моніторингу та контролю проектів, а отже здійснення менеджменту проектної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веретенников, В. І., Тарасенко, Л. М., Гевлич, Г. І. (2006) *Управління проектами*. К.: Центр навчальної літератури.
2. Ізбаш, С. С. (2007). *Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету*: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Мелітополь.
3. Кудинова, О. С., Скульмовская, Л. Г. (2018). Проектная деятельность в вузе как основа инноваций. *Современные проблемы науки и образования*. № 4. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=27928>
4. Петрова, І. В. (2007). *Проектвання в соціально-культурній сфері*. К.: Вид-во КНУКіМ.
5. Підласий, І. П. (1998). *Діагностика та експертиза педагогічних проектів*. К.: Україна, 1998.
6. Поздняков, В. (2007). Проектная деятельность как средство формирования управленческой культуры в вузе [Project activity as a means of forming a managerial culture at a university]. *Вестник в ТГУ*. Вып. 9(53). 91-98.
7. *Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)* / Постанова Каб. Міністрів Укр., № 261 від 23 бер. 2016 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>
8. *Рекомендації щодо організації команди та проектної діяльності*. Режим доступу: <http://www.etwinning.com.ua/content/files/665991.pdf>. – Назва з екрану.
9. Рібцун, Ю. В. (2009) Пат. 44366 Україна, МПК: А 61 Н 1/00 А 61 М 21/00. *Спосіб відновлення вимовної функції у дошкільнят з порушеннями фонетико-фонематичної сторони мовлення*. № u200908240; заявл. 04.08.2009; опубл. 25.09.2009, Бюл. № 18.
10. Kim Yongjae (2017). The effect of process management on different types of innovations: An analytical modeling approach. *European Journal of Operational Research*. Vol. 262. Issue 2. 771-779.

REFERENCES

1. Veretennikov, V. I., Tarasenko, L. M., Gevlich, G. I. (2006) *Upravlinnia proektamy* [Project management]. K. : Center for Educational Literature, 280 p. [in Ukrainian].
2. Izbash, S. S. (2007). *Proektna diialnist yak faktor sotsialno-profesiinoi adaptatsii studentiv pedahohichnoho universytetu* [Project activity as a factor of social and professional adaptation of students of pedagogical university]: dys... kand. ped. nauk: 13.00.04. Melitopol. [in Ukrainian].
3. Kudynova, O. S., Skulmovskaia, L. H. (2018). *Proektnaia deiatelnost v vuze kak osnova ynnovatsyi* [Project activities at the university as a basis for innovation]. *Sovremennye problemy nauky u obrazovaniya*. № 4. [in Russian].

4. Petrova, I. V. (2007). Proektuvannia v sotsialno-kulturnii sferi [Design in the socio-cultural sphere]. K.: Vyd-vo KNUKiM. [in Ukrainian].
5. Pidlasyi, I. P. (1998). Diahnostyka ta ekspertyza pedahohichnykh proektiv [Diagnosis and examination of pedagogical projects]. K. : Ukraina, 1998. [in Ukrainian].
6. Pozdnjakov, V. (2007). Proektnaja dejatel'nost' kak sredstvo formirovanija upravlencheskoj kul'tury v vuze. Vestnik v TGU. Vyp. 9(53). 91-98. [in Russian].
7. Pro zatverdzhennia Poriadku pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity stupenia doktora filosofii ta doktora nauk u zakladakh vyshchoi osvity (naukovykh ustanovakh) [About the statement of the Order of preparation of applicants of higher education of a degree of the doctor of philosophy and the doctor of sciences in establishments of higher education (scientific establishments)] / Resolution of the Office. Ministers of Ukraine, № 261 from March 23. 2016 [Electronic resource] Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
8. Recommendations for team organization and project activities. – Access mode: <http://www.etwinning.com.ua/content/files/665991.pdf>. Name from the screen [in Ukrainian].
9. Ribtsun, Yu. V. (2009). Stalemate. 44366 Ukraine, IPC: A 61 N 1/00 A 61 M 21/00. Sposib vidnovlennia vymovnoi funktsii u doshkilniat z porushenniamy fonetyko-fonematychnoi storony movlennia [Method of restoring pronunciation function in preschool children with disorders of the phonetic-phonemic side of speech]. № u200908240; declared 04.08.2009; publ. 25.09.2009, Bull. № 18 [in Ukrainian].
10. Kim Yongjae (2017). The effect of process management on different types of innovations: An analytical modeling approach. *European Journal of Operational Research*. Vol. 262. Issue 2. 771-779.

Матеріал надійшов до редакції 17.12.2021 р.